

Tėvų požiūris į vaikų išgyvenamus socialinius sunkumus ir jų įveikos būdus adaptacijos pradinėje mokykloje laikotarpiu, baigus programą „Zipio draugai“

Violeta Rimkevičienė¹, Vijolė Mauragienė²

¹ Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Raidos ir ugdymo psichologijos katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, violeta.rimkeviciene@leu.lt

² Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Vaikystės studijų katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, vijole.mauragiene@leu.lt

Anotacija. Straipsnyje pristatomi tyrimo rezultatai apie tėvų požiūrį į vaikų išgyvenamus sunkumus adaptacijos mokykloje laikotarpiu, baigus tarptautinę programą „Zipio draugai“. Išanalizavus tėvų atsakymus nustatyta, kad programa „Zipio draugai“ padėjo vaikams adaptuotis mokykloje, įveikti iškilusius sunkumus. Baigusių programą vaikų bendra emocinė savijauta buvo geresnė, jie lengviau priprato prie mokyklos tvarkos. Analizuojant tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad tėvai pastebėjo vaikų, baigusių programą „Zipio draugai“, bandymus aktyviai spręsti problemas, kreiptis pagalbos, bandyti padėti draugams, dažniau rodyti iniciatyvą, savarankiškumą ir gebėjimus, sprendžiant problemas adaptacijos mokykloje laikotarpiu. Vaikai, baigę programą „Zipio draugai“, dažniau bandė padėti įveikti sunkumus kitiems, patys sėkmingiau įveikė problemas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vaikai, kurie baigė programą „Zipio draugai“, geriau prisitaikė prie mokyklos nei kontrolinės grupės vaikai. Rezultatai parodė, kad vaikai, baigę programą „Zipio draugai“, turėjo mažiau problemų savireguliacijos, mokymosi ir drausmės klausimais, naudojo daugiau skirtingų streso įveikos strategijų nei kontrolinės grupės vaikai. Taigi rezultatai rodo, kad vaikai, kurie baigė programą „Zipio draugai“, gavo aukštesnius elgesio ir emocinio prisitaikymo prie mokyklos vertinimus ir išsiskyrė daugiau teigiamomis reakcijomis į naują mokyklos aplinką.

Esminiai žodžiai: *socialiniai įgūdžiai, socialiniai sunkumai, programa „Zipio draugai“, įveika, streso įveika ir streso įveikos strategijos.*

Įvadas

Adaptacija šiandien bene vienas svarbiausių iššūkių, su kuriuo tenka susidurti kiekvienam asmeniui tiek asmeniniame, tiek socialiniame gyvenime. Ne išimtis ir vaikai, gana anksti susiduriantys su adaptacijos būtinybe, t. y. tada, kai vaikai yra tikslingai rengiami mokymuisi ir savarankiškam gyvenimui. Ankstyvas elgesio gebėjimų reguliavimas svarbus ankstyvosios intervencijos veiksnys, siekiant vaikų sėkmingo perėjimo į mokyklą. Sėkmingą adaptaciją mokykloje veikia akademiniai, socialiniai, emociniai ir kognityviniai veiksniai. Perėjimas iš vaikų darželio į mokyklą, vaiko adaptacija mokykloje – ryškus pokytis jo gyvenime. Jis susijęs su elgesio, kognityviniais, socialiniais-emociniais, fiziniais iššūkiais, kuriuos tenka įveikti vaikui. Anot P. A. Cowan, C. P. Cowan (2009), perėjimą iš vaikų darželio į pradinę mokyklą lemia rizikos ir apsauginiai veiksniai šeimoje. Autorių nuomone, šeimoje, kurioje vyrauja šilti santykiai, atsakoma į vaikų klausimus ir atliepiama jų jū emocijas, o tėvai yra autoritetas, tikėtina, kad jų vaikams seksis mokykloje jau pirmaisiais mokymosi mokykloje metais. Apsauginiai veiksniai, esant autoritetingam tėvų auklėjimo stiliui, ikimokykliniame amžiuje paaiškina ir vaikų pasiekimus, o eksternalus ir internalus elgesys su draugais yra susijęs ir su vaiko pasiekimais mokykloje po dvejų trejų mokymosi metų. Sėkmingą perėjimą iš vaikų darželio į mokyklą lemia šeimos struktūra bei tėvų ir vaikų santykiai kaip centrinis vaiko raidos kontekstas. Yra išskiriami penki esminiai rizikos ir apsauginiai veiksniai, lemiantys vaiko perėjimą iš vaikų darželio į mokyklą: 1) šeimos narių adaptacijos lygis, savęs suvokimas, psichinės sveikatos ir psichologinio streso lygis; 2) vaiko ir mamos bei vaiko ir tėvo santykių kokybė; 3) santykių kokybė tarp tėvų, įskaitant tėvų komunikavimo stilių, konfliktų sprendimus, problemų sprendimo stilius ir emocijų reguliavimą; 4) porų santykiai, skirtingų kartų tėvų ir vaikų santykiai; 5) pusiausvyra tarp gyvenimo stresorių ir išorinių socialinių atramų šeimoje (Cowan, Cowan, 2005).

Svarbu perprasti vaikų elgesio reguliavimo funkciją pereinant iš vaikų darželio į mokyklą. Suchodoletz, Trommsdorff, Heikamp ir kt. (2009) pažymi, kad vaikų elgesio reguliavimo gebėjimų ugdymas, svarbus ankstyvosios intervencijos bruožas, kuris palengvina vaikų sėkmingą perėjimą į mokyklą ir sėkmingą elgesio reguliavimą joje.

O. Monkevičienės, B. L. Mishara ir S. Dufouro (2006) tyrimai rodo, kad vaikai, dalyvavę „Zipio draugų“ programoje, pereidami iš vaikų darželio į pradinę mokyklą geriau adaptuojasi pirmoje klasėje: jie demonstruoja aukštesnę emocinę ir elgesio adaptaciją, pozityvias reakcijas naujoje mokyklinėje aplinkoje, naudoja tinkamas ir įvairias įveikos strategijas. Ankstyvas vaikų elgesio reguliavimas teigiamai susijęs su akademineis pasiekimais ir elgesiu klasėje.

Suvokti savo ir kitų emocijas, naudotis įvairiais sunkumų įveikos būdais, vaikams padeda dalyvavimas programoje „Zipio draugai“ (Clarke, 2011). Pagrindinė programos idėja: jei vaikai ankstyvoje vaikystėje išmoks įveikti sunkumus, jie lengviau susidoros su kritinėmis situacijomis paauglystėje ir būdami suaugę. Programa parengta 5–7 metų

vaikams. Jie mokomi įveikti kasdienes sunkumas, atpažinti savo jausmus, juose susivokti ir kalbėti apie juos bei išreikšti juos sau ir kitiems priimtinais būdais. Taip pat vaikai skatinami padėti aplinkiniams, turintiems sunkumų. Taigi tarptautinės programos „Zipio draugai“ tikslas – padėti 5–7 metų vaikams įgyti socialinių bei emocinių sunkumų įveikos gebėjimų, siekiant geresnės vaikų emocinės savijautos.

Svarbiausia programos „Zipio draugai“ sąvoka – įveika. Programa „Zipio draugai“ remiasi Lazaruso ir Folkman streso įveikos teorija. Richardas Lazarusas ir Susan Folkman (1984) streso įveiką apibūdina kaip procesą, kurio metu asmuo kognityvinėmis ir fizinėmis pastangomis siekia suvaldyti jam nepalankias aplinkos sąlygas. Atsidūrę sudėtingoje ar stresą keliančioje gyvenimo situacijoje asmenys reaguoja nevienodai – stengiasi gerinti pačią situaciją arba mėgina švelninti stresą bei neigiamus jausmus, kilusius toje situacijoje. Kiekvieną šių reagavimo būdų galima pavadinti „įveika“. Pagal funkcijas autoriai skiria šiuos streso įveikos būdus į problemą ir į emocijas orientuotą įveiką. Įveikos strategijos yra daugelio pastaraisiais metais atliktų darbų tema. Tyrimais (Mishara, Ystaard, 2006; Valickas, Želvenienė et al., 2010) atskleista, jog vaikai ir suaugusieji, turintys didesnę įveikos strategijų įvairovę, patiria mažiau trumpalaikių ir ilgalaikių neigiamų pasekmių išgyvendami sunkumus bei stresą keliančius įvykius. Tiriant mažų vaikų sugebėjimus spręsti santykių su aplinkiniais problemomis nustatyta, jog šie sugebėjimai yra susiję su elgesio adaptyvumu vaikystėje bei paauglystėje.

Sugebėjimas įvertinti, ar tam tikri sunkumų įveikimo būdai yra naudingi susiklosčiusioje situacijoje, bei pasirinkti „geresnius“ būdus, sąmoningiau naudoti sunkumų įveikimo įgūdžius (ypač kreiptis į kitus pagalbos ir ją priimti) yra susijęs su sėkminga žmogaus adaptacija daugelyje gyvenimo tarpsnių (Clarke, 2011).

Išskiriamos šios įveikimo strategijos: strategijos, skirtos stresą ar sunkumus patyrusio žmogaus neigiamiems jausmams sušvelninti (į emocijas nukreipta įveika), ir strategijos, apimančios pastangas gerinti arba keisti situaciją (į elgesį nukreipta įveika).

Vaikai, kurie dalyvavo ir baigė programą „Zipio draugai“, sustiprino programoje įgytus socialinius įgūdžius: *kaip atpažinti savo jausmus ir kalbėti apie juos, kaip pasakyti tai, ką nori pasakyti; kaip atidžiai klausytis; kaip susidraugauti ir išsaugoti draugystę; kaip įveikti vienatvę ir atstumimą, kaip atsiprašyti; kaip susidoroti su priekabiavimu; kaip spręsti konfliktus; kaip išgyventi pokyčius ir netektį, įskaitant mirtį; kaip prisitaikyti prie naujos situacijos; kaip padėti kitiems*. Taigi „Zipio draugų“ programą sudaro šeši moduliai: jausmai, bendravimas, santykių užmezgimas ir nutraukimas, konfliktų sprendimas, pokyčių ir sunkumų išgyvenimas, sunkumų įveikimas.

Todėl šiame straipsnyje nagrinėjama **problema** – kaip, tėvų požiūriu, vaikai, baigę programą „Zipio draugai“, praktiškai „susitvarko“ su socialiniais sunkumais ir kokius socialinius gebėjimus ir įveikos būdus taiko adaptacijos pradinėje mokykloje laikotarpiu.

Tyrimo objektas – tėvų požiūris į vaikų išgyvenamus socialinius sunkumus ir jų įveikos būdus jiems baigus programą „Zipio draugai“.

Tyrimo tikslas – ištirti tėvų požiūrį į vaikų išgyvenamus socialinius sunkumus ir jų įveikos būdus adaptacijos pradinėje mokykloje laikotarpiu, jiems baigus programą „Zipio draugai“.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti „Zipio draugų“ programą baigusią ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų požiūrį į vaikų išgyvenamus socialinius sunkumus ir jų įveikos būdus adaptacijos pradinėje mokykloje laikotarpiu.
2. Palyginti „Zipio draugų“ programą baigusią ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų požiūrį į vaikų išgyvenamus socialinius sunkumus ir jų įveikos būdus adaptacijos pradinėje mokykloje laikotarpiu.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, tyrime dalyvavusių tėvų, kurių vaikų grupės duomenys buvo palyginti naudojant neparametrinį Mano ir Vitnio (angl. *Mann-Whitney*) *U* kriterijų, taikant statistinę duomenų apdorojimo programą SPSS 16.0.

Tyrimo metodika ir tiriamieji. Tyrime dalyvavo 140 tėvų, kurių vaikai dalyvavo programoje „Zipio draugai“, ir 106 tėvai, kurių vaikai nedalyvavo programoje. Tėvų apklausa buvo atlikta trečią–ketvirtą mėnesį jų vaikams lankant pradinę mokyklą. Tuomet jau buvo aišku, kurie vaikai prie mokyklos prisitaikė lengvai, o kurie turėjo problemų. Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvams ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvams buvo pateikti klausimynai, skirti kiekvieno vaiko prisitaikymui prie mokyklos gyvenimo pirmaisiais buvimo mokykloje mėnesiais įvertinti.

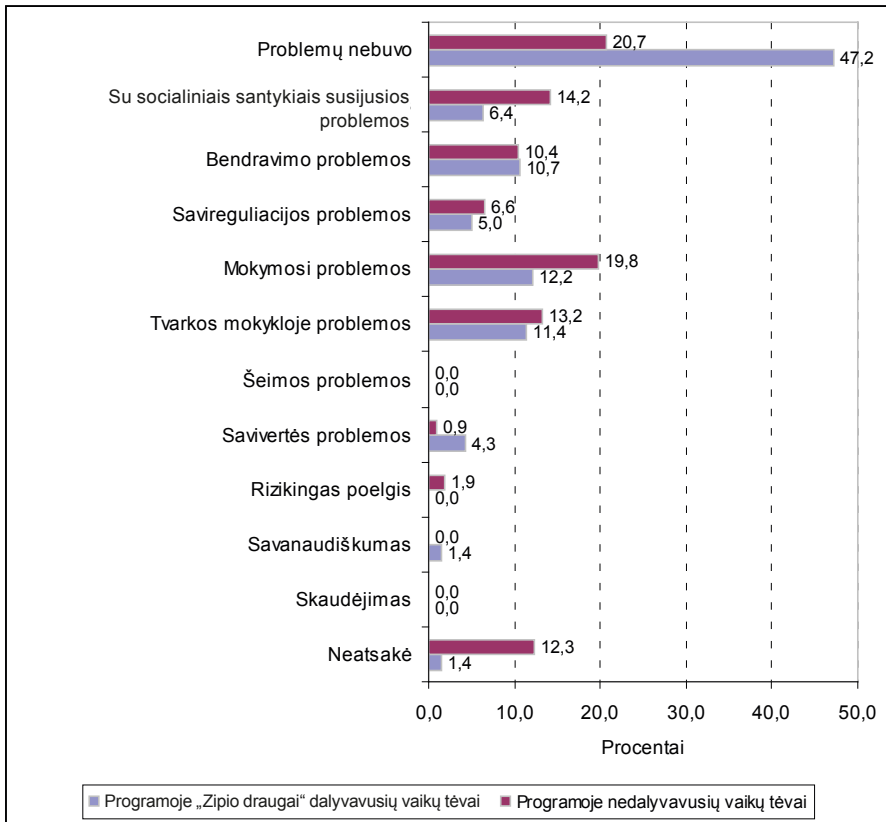
Klausimynas tėvams, skirtas vaikų išgyvenamiems jausmams, socialiniams sunkumams ir jų įveikos būdams adaptacijos mokykloje laikotarpiu įvertinti (parengė prof. dr. Ona Monkevičienė). Šiuo klausimynu buvo tirtas tėvų požiūris šiais aspektais:

- pirmaisiais adaptacijos mėnesiais dominavusi vaiko savijauta mokykloje;
- vaiko pripratimas prie mokyklos tvarkos, mokytojos;
- vaiko bendravimas su kitais vaikais;
- kokių problemų ir sunkumų vaikas turėjo pirmus tris keturis mokymosi mėnesius ir kaip bandė juos įveikti.

Tyrimo rezultatai

Problemų, su kuriomis susiduria vaikas, skaičius ir jų pobūdis adaptacijos mokykloje laikotarpiu: tėvų požiūris

Šioje tyrimo dalyje aptarsime vaikų problemas, su kuriomis jie susiduria kasdieniame savo gyvenime, bei problemas, išskylančias adaptacijos mokykloje laikotarpiu.

1 pav. Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių ir nedalyvavusių vaikų problemų palyginimas procentais: tėvų požiūris

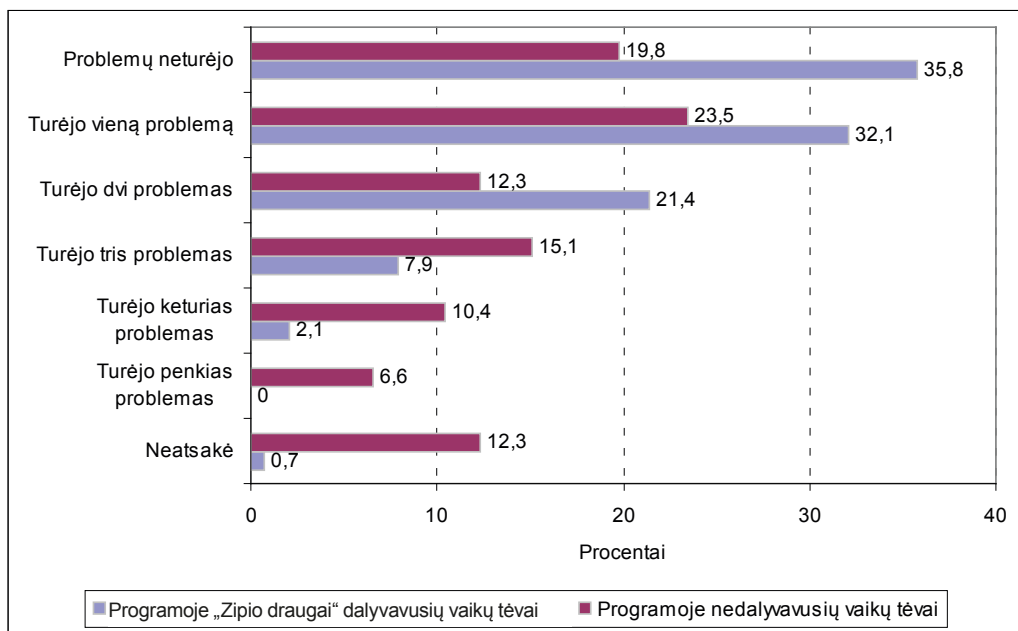
1 pav. pateikti rezultatai rodo, kad, programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų nuomone, problemų kasdieniame gyvenime neturėjo 47,2 proc. vaikų, su mokymosi problemomis susidūrė 12,2 proc. vaikų, su tvarkos mokykloje problemomis – 11,4 proc., o su bendravimo problemomis – daugiau nei kas dešimtas vaikas.

Tėvai, kurių vaikai programoje nedalyvavo, pažymėjo, kad problemų kasdieniame gyvenime neturėjo 20,7 proc. vaikų, su mokymosi problemomis susidūrė 19,8 proc. vaikų, su problemomis, susijusiomis su socialiniais santykiais, – 14,2 proc., su tvarkos problemomis mokykloje – 13,2 proc. vaikų, o su bendravimo problemomis – daugiau nei kas dešimtas vaikas.

1 lentelė. Vaikų problemų įverčių palyginimai programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupėse

	Tėvų grupės	N	Rangų vidurkis	Mann-Whitney, U	p reikšmė
Vaiko problemos	„Zipio draugai“ programoje dalyvavusių vaikų tėvai	140	108,78	5359,0	0,000
	Programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupė	106	142,94		

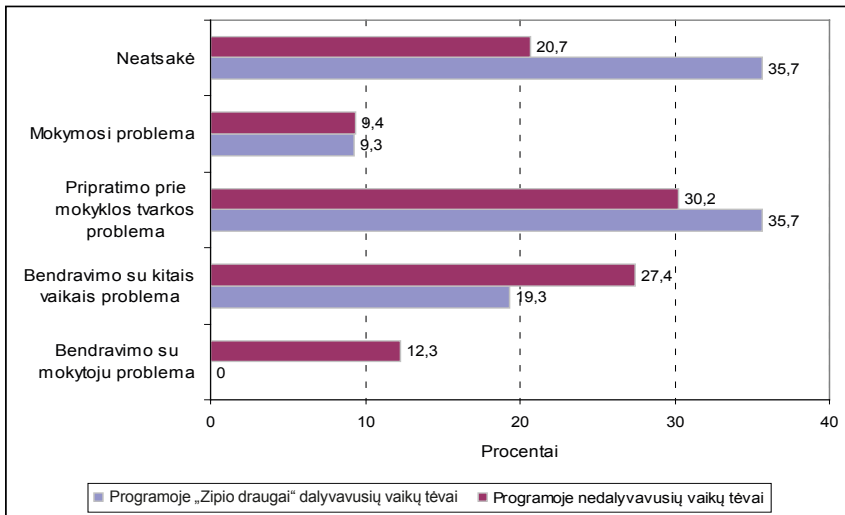
Palyginus programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų grupės ir programoje nedalyvavusių tėvų grupių vaikų nurodytas problemas, gauti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p = 0,000$).

2 pav. „Zipio draugai“ programoje dalyvavusių vaikų ir programoje nedalyvavusių vaikų problemų pasiskirstymo dažnis: tėvų požiūris (proc.)

2 pav. pateikti duomenys rodo, kad programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvai pažymėjo, kad 35,8 proc. jų vaikų adaptacijos laikotarpiu mokykloje problemų neturėjo, 32,1 proc. vaikų nurodė, kad turėjo tik vieną problemą, o 21,4 proc. turėjo dvi problemas.

Programoje nedalyvavusių vaikų tėvai pažymėjo, kad 23,5 proc. turėjo vieną problemą, o 19,8 proc. vaikų neturėjo problemų, kas ketvirtas vaikas turėjo tris arba keturias mokykloje iškilusių problemų grupes.

3 pav. Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių ir nedalyvavusių vaikų išvardytos problemos mokyklos adaptacijos laikotarpiu: tėvų požiūris (proc.)

Tyrimo duomenys, pateikti 3 pav., rodo, kad programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvai nurodė šias dominuojančias vaikų adaptacijos mokykloje problemas: pripratimo prie mokyklos tvarkos – 35,7 proc., bendravimo su vaikais – 19,3 proc., mokymosi – 9,4 proc., o bendravimo problemų su mokytoju neturėjo.

Programoje nedalyvavusių vaikų tėvai nurodė šias dominuojančias vaikų adaptacijos mokykloje problemas: pripratimo prie mokyklos tvarkos – 30,2 proc., bendravimo su vaikais – 27,4 proc., bendravimo su mokytoju – 12,3 proc., mokymosi – 9,4 proc. Rezultatai rodo, kad programoje nedalyvavusių vaikų tėvai nurodo daugiau adaptacijos problemų mokykloje.

Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvai nurodė, kad jų vaikai adaptacijos mokykloje laikotarpiu turėjo mažiau problemų mokykloje. Programoje nedalyvavę vaikai susidūrė su visu spektru problemų: mokymosi, pripratimo prie mokyklos tvarkos, bendravimo su kitais vaikais ir mokytoju. Rezultatai parodė, kad apie savo problemas tėvams atviriau pasakojo programoje „Zipio draugai“ dalyvavę vaikai. *Labai pergyveno, kai klasės draugai juokėsi iš neteisingai parašyto žodžio; Tuailete nėra užrakto ir tai sudaro vaikui nemažai problemų.* Tėvams vaikai pasakojosi: vieno iš vaikų mama pažymi, kad jis noriai man ar tėveliui pasakoja savo džiaugsmus ar nenusisekimus. Tėvai akcentavo, kad jų vaikas nebijojo bendrauti su nepažįstamais vaikais, kas anksčiau dažnai būdavo. *Tapo drąsesnis, nes seniau nauja aplinka jį varžė. Kvietė draugus į namus, dažnai skambindavo, eidavo pas draugus į svečius.*

2 lentelė. Problemų skaičius, su kuriomis susidūrė vaikai, ir jų pobūdžio įverčių palyginimai programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupėse

	Vaikų tėvų grupės	N	Rangų vidurkis	Man-Whitney, U	p
Vaiko problemų, su kuriomis jis susidūrė, skaičius	Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų grupė	140	103,97	4685,500	0,000
	Programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupė	106	149,30		
Problemų, su kuriomis vaikas susidūrė, pobūdis	Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų grupė	140	109,61	5475,5	0,000
	Programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupė	106	141,84		

Palyginus vaiko problemų, su kuriomis susidūrė, skaičių ir pobūdį, gauti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų grupės ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupės ($p = 0,000$).

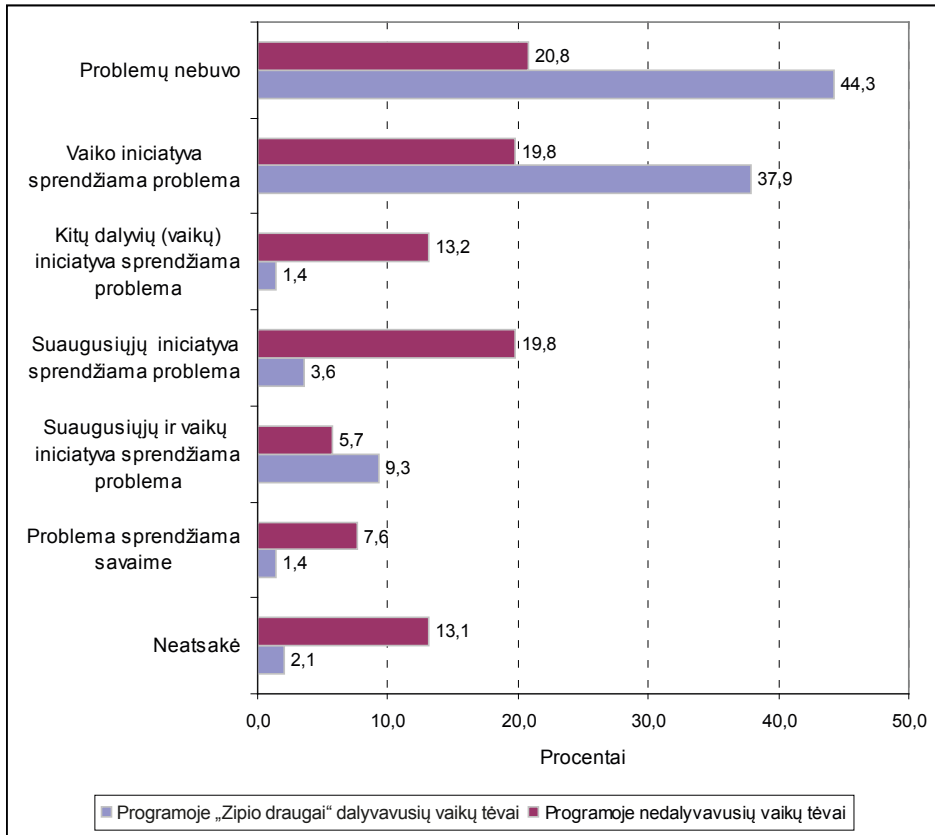
Apibendrinant gautus duomenis, galima teigti, kad programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvai ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvai pažymėjo skirtingą problemų pobūdį ir skaičių. Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvai pažymėjo, kad jų vaikai turėjo mažiau problemų ir skyrėsi jų pobūdis. Gauti skirtumai tarp grupių rezultatų yra statistiškai reikšmingi.

Vaikų iniciatyva sprendžiant mokykloje iškilusias problemas: tėvų požiūris

Šioje tyrimo dalyje aptarsime vaikų iniciatyvumą sprendžiant iškilusias problemas adaptaciniu laikotarpiu mokykloje. Tėvai pažymėjo, kad, spręsdami mokykloje problemines situacijas, vaikai, dalyvavę programoje „Zipio draugai“, buvo iniciatyvesni, patys dėjo daugiau pastangų kilusiems sunkumams įveikti negu programoje nedalyvavę vaikai (4 pav.).

Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvai (37,9 proc.) nurodė, kad vaikas adaptacijos mokykloje laikotarpiu *savo iniciatyva* sprendė iškilusias problemas, 9,3 proc. vaikų problemas sprendė *kartu su suaugusiais*, o 44,3 proc. tėvų nurodė, kad mokykloje problemų nebuvo.

Programoje nedalyvavusių vaikų tėvai akcentavo, kad po 19,8 proc. vaikų iškilusias problemas stengėsi spręsti *savo iniciatyva* arba sulaukė *iniciatyvos iš suaugusiųjų*, o 13,2 proc. tėvų pažymėjo, kad iškilusias problemas vaikai sprendė *kitų dalyvių iniciatyva*. 20,8 proc. tėvų nurodė, kad mokykloje problemų nebuvo.

4 pav. Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių ir nedalyvavusių vaikų iniciatyvumas sprendžiant problemas: tėvų požiūris (proc.)

Tėvų, kurių vaikai dalyvavo programoje „Zipio draugai“, pateikti pasisakymai rodo, kaip vaikai randa išeitį, įtraukia kitus asmenis, kurie padėtų spręsti problemines situacijas: *Bijojo eiti į mokyklą be palydos, nes bijojo pamiršti kelią. Tuomet susirado draugų, kurie gyvena šalia namų, susitarė eiti į mokyklą tuo pačiu laiku; Per pirmuosius mėnesius per daug skubėjo dirbti per pamokas, todėl trūko tvarkos, norėjo visur lyderiauti, todėl kildavo konfliktų su kitais vaikais. Jis suprato, kad svarbu ne tiek greitai, kiek kokybiškai atlikti ir su draugais geriau nesipykti; Neišsprendė užduoties, nes nesuprato, tai pradėjo verkti. Tai dabar klausia mokytojos, sako mokytojai, tariasi su tėvais, klausia patarimo.*

Iš tėvų, kurių vaikai dalyvavo programoje „Zipio draugai“, pateiktų pavyzdžių matyti, kaip vaikai aktyviai sprendė bendravimo ir kitas problemines situacijas: bandė įveikti mokymosi, savireguliacijos, orientacijos aplinkoje problemas, spręsti pasitikėjimo savo jėgomis problemą. Tėvų pateiktos situacijos rodo, kokie iniciatyvūs vaikai, kokias išra-

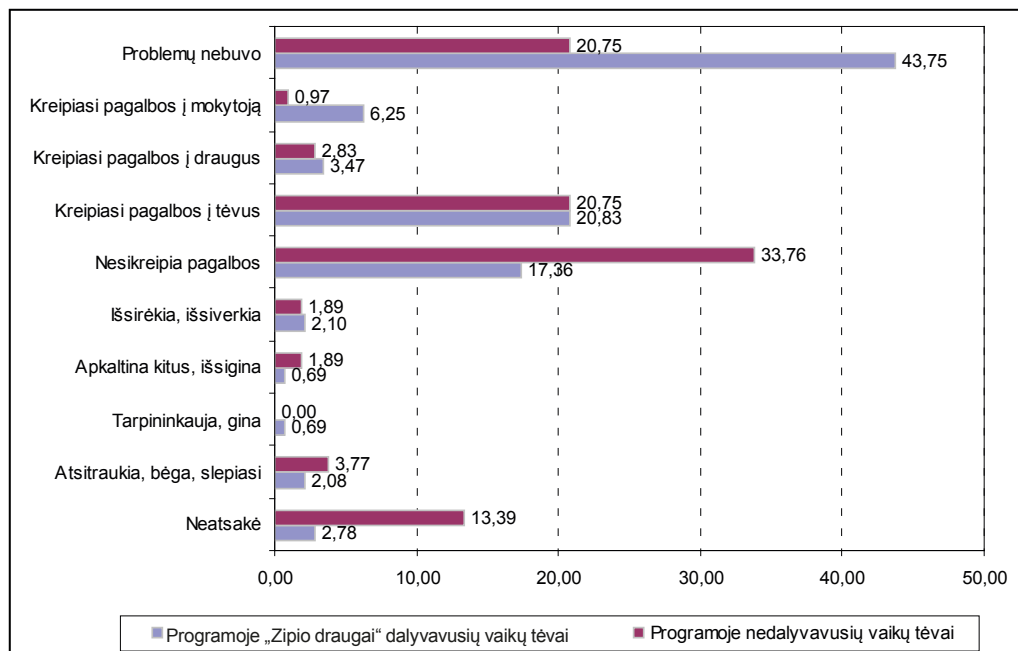
dingas išeitis jie randa, kaip jie įtraukia į problemos sprendimą draugus, kad šie padėtų jas išspręsti.

Galima teigti, kad tėvų nurodytais atvejais daugiau nei trečdalis vaikų, dalyvavusių programoje „Zipio draugai“, buvo *iniciatyvesni, patys stengėsi* įveikti iškilusius sunkumus, problemiškas situacijas. Tėvų nuomone, kas penktas vaikas, kuris nedalyvavo programoje, spręsdamas probleminę situaciją kreipdavosi pagalbos į suaugusiuosius.

3 lentelė. Vaikų iniciatyvumo sprendžiant problemas pobūdžio įverčių palyginimas programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupėse

	Tėvų grupės	N	Rangų vidurkis	Mann-Whitney, U	p
Vaikų iniciatyvumo pobūdis sprendžiant problemas	Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų grupė	140	111,88	5793,5	0,000
	Programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupė	106	138,84		

Palyginus vaiko iniciatyvumą sprendžiant problemas adaptaciniu periodu mokykloje, gauti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų grupės ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupės ($p = 0,000$).

5 pav. Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių ir nedalyvavusių vaikų konkreti reakcija problemiškoje situacijoje: tėvų požiūris (proc.)

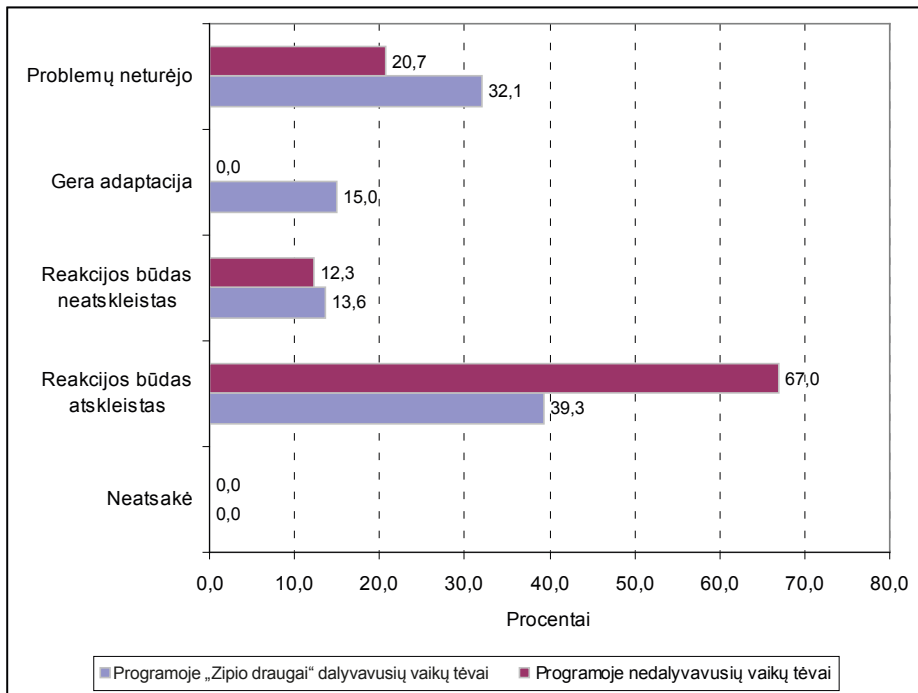
Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų nuomonė apie konkrečias vaiko reakcijas probleminėse situacijose rodo, kad jas sprenddami 43,8 proc. vaikų problemų neturėjo, 20,8 proc. vaikų kreipėsi pagalbos į tėvus, o 17,4 proc. – nesikreipė į nieką pagalbos.

Nedalyvavusių programoje „Zipio draugai“ tėvų nuomonė apie konkrečias vaiko reakcijas probleminėse situacijose rodo, kad jas sprenddami 34,0 proc. nesikreipė pagalbos į nieką. Po 20,8 proc. vaikų problemų neturėjo ir kreipėsi pagalbos į tėvus.

4 lentelė. Konkrečių vaiko reakcijų probleminėse situacijose įverčių palyginimas programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupėse

	Tėvų grupės	N	Rangų vidurkis	Mann-Whitney, U	p
Konkreči vaiko reakcija problemiškoje situacijoje	Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų grupė	140	104,07	4700,00	0,000
	Programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupė	106	149,16		

Palyginus vaikų konkrečias reakcijas probleminėse situacijose gauti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupių ($p = 0,000$).

6 pav. Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių ir nedalyvavusių vaikų reagavimo būdai: tėvų požiūris (proc.)

Programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvai nurodė, kad 39,3 proc. vaikų reakcijos būdai buvo atskleisti. Jie *ramiai reagavo į sunkumus ir nesėkmes bei trikdančias aplinkybes*. 32,1 proc. vaikų problemų neturėjo, o 15,0 proc. vaikų pasižymėjo gera adaptacija mokykloje. Taigi, tėvų nuomone, vaikai žinojo, kaip elgtis skirtingose socialinėse situacijose, teigiamai reagavo į pasikeitimus aplinkoje, gerai jautėsi naujoje aplinkoje, gebėjo susidraugauti, spręsti konfliktus, bendradarbiauti, pasižymėjo teigiama nuostata į taisykles, dienos ritmą ir jo pasikeitimus.

Nedalyvavusiųjų programoje vaikų tėvai nurodė, kad 67,0 proc. vaikų reakcijos būdai buvo atskleisti. 20,7 proc. vaikų problemų neturėjo, o 12,3 proc. vaikų reakcijos būdas nebuvo atskleistas, tačiau nė vienas iš tėvų nenurodė, kad jų vaikas pasižymėjo gera adaptacija mokykloje.

5 lentelė. Vaiko reagavimo būdų probleminėse situacijose įverčių palyginimas programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupėse

	Tėvų grupės	N	Rangų vidurkis	Mann-Whitney, U	p
Vaiko reagavimo būdai	„Zipio draugai“ programoje dalyvavusių vaikų tėvai	140	108,9	5376,00	0,000
	Programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupė	106	142,78		

Palyginus vaiko reagavimo būdus gauti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvų ir programoje nedalyvavusių vaikų tėvų grupių ($p = 0,000$).

Rezultatai parodė, kad „Zipio draugai“ programoje dalyvavę vaikai turėjo mažiau problemų savireguliacijos, mokymosi ir drausmės klausimais ir jie taikė daug daugiau skirtingų streso įveikos strategijų nei kontrolinės grupės vaikai. Taikomos įveikos strategijos buvo įvertintos kaip tinkama situacija. Rezultatai rodo, kad vaikai, kurie dalyvavo „Zipio draugai“ programoje, gavo aukštesnius elgesio ir emocinio prisitaikymo prie mokyklos vertinimus ir išsiskyrė daugiau teigiamomis reakcijomis į naują mokyklos aplinką.

Išvados

1. Adaptacijos mokykloje laikotarpiu programą „Zipio draugai“ baigusius vaikų tėvai akcentavo, kad jų vaikai turėjo mažiau problemų mokykloje. Kilus problemoms jie buvo atviresni tėvams, todėl tėvai žinojo ne tik apie jų mokymosi, bet ir emocines, socialines problemas.
2. Probleminėse situacijose programoje „Zipio draugai“ dalyvavusių vaikų tėvai nurodė, kad jų vaikų emocinė savijauta buvo geresnė, nei tai pažymėjo programoje nedalyvavusių vaikų tėvai, – jie rečiau išgyvendavo nesėkmes, jaudulį, kaltę.

3. Probleminėse situacijose programą „Zipio draugai“ baigę vaikai dažniau patys rodė iniciatyvą įveikiant sunkumus: dažniau kreipėsi pagalbos į draugus, patys bandydavo jiems padėti, dažniau kreipėsi pagalbos ir patarimo į tėvus ar pedagogus.
4. Probleminėse situacijose jie dažnai ir efektyviai pritaikė dalyvaujant programoje įgytus sunkumų įveikos būdus, tapo mažiau priklausomi nuo kitų vaikų neigiamos įtakos, mažiau uždari, rečiau pasielgdavo netinkamai.
5. Programa „Zipio draugai“ turi tvarų ir ilgalaikį poveikį vaikų elgesiui: ji padėjo vaikams įveikti kritinį gyvenimo etapą – adaptuotis mokykloje. Netiesioginis programos „Zipio draugai“ efektas yra vaiko adaptyvumo galimybių padidėjimas.

Literatūra

- Clarke, A. M. (2011). *An Evaluation of Zippy's Friends, an Emotional Wellbeing Programme for Children in Primary Schools*. [žiūrėta 2016 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: https://aran.library.nuigalway.ie/bitstream/handle/10379/2624/Thesis_Aleisha%20Clarke.pdf?sequence=1.
- Cowan, Ph., Cowan, C. P. (2009). Five-domain models: Putting it all together. In *Children's School Transition* [žiūrėta 2016 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ccl-cca.ca/pdfs/ECLKC/encyclopedia/Enc09_Cowan-Cowan_parenting_en.pdf. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.521.3954&rep=rep1&type=pdf>.
- Cowan, Ph., Cowan, C. P. (2009). *The Role of parents in Children's School Transition* [žiūrėta 2016 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ccl-cca.ca/pdfs/ECLKC/encyclopedia/Enc09_Cowan-Cowan_parenting_en.pdf.
- Davidson, K. (2011). *Zippy's Friends – Evaluation in Northamptonshire TaMHS Project* [žiūrėta 2016 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.northamptonshire.gov.uk/en/councilservices/EducationandLearning/EP/shoebox/Documents/PDF%20Documents/Zippy's%20Friends.pdf>.
- Dufour, S., Denoncourt, J., Mishara, B. L. (2011). Improving Children's Adaptation: New Evidence Regarding the Effectiveness of Zippy's Friends, a School Mental Health Promotion Program. *Advances in School Mental Health*, 4(3), 18–28.
- Grakauskas, Ž., Valickas, G. (2006). Streso įveikos klausimynas: keturių faktorių modelio taikymas. *Psichologija*, 33, 64–75.
- Lazarus, R., Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Spring Publishing Company. *Manual for the Children's Coping Strategies Checklist (CCSC) and the How I Coped under Pressure*.
- Mishara, B. L., Ystaard, M. (2006). Effectiveness of mental health promotion program to improve coping skills in young children: Zippy's Friends. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 110–123.

- Monkevičienė, O. (2004). Pedagogų kompetencija ugdyti vaikų gebėjimą įveikti kasdienius sunkumus. *Pedagogika*, 70, 127–132.
- Monkevičienė, O. (2014). Influence of the Early Prevention Programme “Zippy’s Friends” on Self-development of Children’s Social Competence and Establishment of Safe Emotional Environment in Educational Institutions. *Pedagogika*, 116(4), 71–93.
- Monkevičienė, O., Mishara, B. L., Dufour, S. (2006). Effects of the Zippy’s Friends programme on Children’s Coping Abilities During the Transition from Kindergarten to Elementary School. *Early Childhood Education Journal*, 34(1), 53–60.
- Scale (HICUPS). (2000). Arizona State University [žiūrėta 2016 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://asuprc.asu.edu>.
- Valickas, G., Želvenienė, P., Grakauskas, Ž. (2010). Patobulinto keturių faktorių streso įveikos klausimyno psichometriniai rodikliai. *Psichologija*, 41, 96–110.
- Wong, M. (2008). Helping young children to develop adaptive coping strategies. *Journal of Basic Education*, 17(1), 119–144.

Children are Lived Social Difficulties and their Coping Strategies of Using the Program ‘Zippy’s Friends’ in Elementary School Adaptation Period: the Parents’ Attitude

Violeta Rimkevičienė¹, Vijolė Mauragienė²

¹ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Developmental and Educational Psychology, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, violeta.rimkeviciene@leu.lt

² Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Childhood Studies, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, vijole.mauragiene@leu.lt

Summary

The present article discusses the results of the research on parents’ attitudes towards their children-experienced difficulties analysed within the framework of the international ‘Zippy’s Friends’ Programme at the adaptation period in school. The findings of the research obtained on the basis of parents’ answers allow to assert that ‘Zippy’s Friends’ Programme was highly effective in assisting children at school to go through the period of adaptation and to overcome difficulties. The emotional states of the children who participated in the Programme improved considerably, and it took the children a shorter time to get used to school requirements. The research findings revealed that parents observed their children’s active attempts made at solving independently the arising problems or turning for help to others, or providing help to their peers; the children who participated in the Programme were more ready to show initiative, they felt more confident and

were willing to demonstrate their abilities in solving problems of adaptation at school. The results of the research provided sufficient evidence in favour of these positive changes. The children who were Programme participants proved more capable of adjusting to the overall school environment, consequently, they experienced fewer problems of discipline and self-regulation, and, thus, their learning achievements were higher as well. In this way, 'Zippy's Friends' Programme proved as a very effective instrument in helping children to acquire higher adaptive skills needed to function successfully both emotionally and socially in the new to children school environment.

The article presents the results of the study of parental attitudes towards children lived difficulties through an international program 'Zippy's Friends', an adaptation of the school term. The analysis of the parents found out that the program 'Zippy's Friends' helped the children to adapt to school, to overcome their difficulties. Participated in the survey overall emotional well-being is better, easier to become accustomed to the school's procedures. The analysis of the results showed that parents of children observed tests to actively solve problems, seek help, to try to help friends, themselves often showed initiative, independence and skills in solving problems in the adaptation of the school term. Children participating in the program 'Zippy's Friends' often tried to help others overcome difficulties, to successfully overcome the problems. The results showed that children who participated in the program 'Zippy's Friends' is better adapted in school life than the control group children. The results showed that 'Zippy's Friends' "children had fewer problems with self-regulation, learning and discipline, and they are used much more different coping strategies than children in the control group. In general, the results show that the children who had participated in the 'Zippy's Friends' program received higher behavioral and emotional adaptation to school evaluations and divorced more positive reactions to the new school environment".

Keywords: *social skills, social difficulties, the program 'Zipp's Friends', coping, stress coping and coping strategies.*

Įteikta / Received 2016-04-11
Priimta / Accepted 2016-06-23